

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΩΣ ΕΙΣ ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ

Υπό τοῦ κ. ΑΘΑΝ. Π. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ πρό ἔτους γενομένη ὁμιλία τοῦ καθηγητοῦ κ. Ζολώτα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Οἰκονομικὴν Ἑταιρείαν καὶ ἡ ἑξαντητικὴ συζήτησις εἰς τὴν Βουλὴν ἐπὶ τῆς καθυστερήσεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαρχίας, ἐπανέθεσαν μὲ ὀξύτητα τὸ πρόβλημα καὶ τὴν ἀνάγκην τοῦ περιφερειακοῦ προγραμματισμοῦ εἰς τὴν χώραν μας. Ἀπὸ διετίας ἤδη, ὁ ὑπογράφων, ἀνακινήσας τὸ ζήτημα τῆς ἐπικινδύνου ἀσυμμετρίας τῆς ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων διαμερισμάτων τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ διαρκῶς διευρυνόμενον μεταξὺ πρωτευούσης καὶ ὑπαίθρου χάσμα, εἶχεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὑποδείξῃ, εἰς ἓνα καλόπιστον δημόσιον διάλογον μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως, τὴν σκοπιμότητα τῆς καταρτίσεως τοιούτων περιφερειακῶν προγραμμάτων ὡς ὀργανικῶν τμημάτων τοῦ κεντρικοῦ προγράμματος. Ὡς χρονικὴ δὲ συνέχεια τῆς ἀσκηθείσης ὑφ' ἡμῶν κριτικῆς ἐπὶ τοῦ προσωρινοῦ πενταετοῦς προγράμματος περιελήφθη εἰς τὸ ὀριστικὸν πενταετὲς εἰδικὸν κεφάλαιον διὰ τὴν περιφερειακὴν ἀνάπτυξιν.

Ἡ ἀντικειμενικότης πάντως ἐπιβάλλει νὰ ἀναγνωρισθῇ ὅτι ὁ πυρὴν μιᾶς στοιχειώδους πολιτικῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως εἶχεν ἀρχίσει νὰ τίθεται ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ἐφαρμογὴν. Τὰ προγράμματα ἀναπτύξεως τῆς ὀρεινῆς οἰκονομίας καὶ τῶν καπνοπαραγωγικῶν περιοχῶν, ἡ σύλληψις τῶν ὁποίων ἀνήκει εἰς τὸν Ὑπουργὸν Γεωργίας, τὰ μετὰ τῆς Τουρκίας σχεδιασθέντα κοινὰ ἔργα εἰς τὸν Ἑβρον, τὸ πρόγραμμα τῆς Ἡπείρου καὶ τὸ ἀπὸ τινος ὑπὸ ἐκπόνησιν πρόγραμμα ἀναπτύξεως τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου ἀποτελοῦν εἰδικάς, καίτοι περιορισμένας μορφὰς τῆς προσπάθειας ταύτης εἰς τὴν χώραν μας. Παράλληλως εἶναι ἐπίσης γεγονός ὅτι ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογὴν, πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν, γενικὰ κίνητρα ἐνισχύσεως τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ τῶν ἐπενδύσεων εἰς τὴν ὑπαίθρον, ὡς εἶναι ὁ περιορισμὸς τῆς ἐγκαταστάσεως νέων βιομηχανικῶν μονάδων εἰς τὸ κέντρον, ὁ ὑποβιβασμὸς τῆς τιμῆς τοῦ ρεύματος, αἱ φορολογικαὶ καὶ πιστωτικαὶ διευκολύνσεις τῶν ἐπενδύσεων ἐκτὸς τῆς Ζώνης τῆς Πρωτευούσης καὶ αἱ χρηματοδοτήσεις τοπικῶν ἔργων, παραλλήλως πρὸς μίαν εὐρυτέραν, τυπικῶς τουλάχιστον, διοικητικὴν ἀποκέντρωσιν.

Ἦδη, ὁπότε διὰ τῆς συστηματικῆς προβολῆς τοῦ θέματος ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ζολώτα καὶ τῆς ἀποκτηθείσης ἐν τῷ μεταξύ ἐμπειρίας, ἡ περιφερειακὴ ἀνάπτυξις κατέστη κοινὴ συνείδησις, εἰς τὴν ὁποίαν ὁμοθύμως καταφάσκουν Κυβέρνησις καὶ πολιτικὰ κόμματα, προβάλλει ἡ ἀνάγκη τῆς εὐρυτέρας διερευνήσεως τοῦ θέματος τούτου καὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν προσφορωτέρων διὰ τὴν Ἑλλάδα μορφῶν ἐφαρμογῆς του.

Τὸ πρόβλημα διὰ τὴν Ἑλλάδα

Ὁ ρόλος τοῦ περιφερειακοῦ προγραμματισμοῦ εἰς μίαν ὑπανάπτυκτον ἢ ἡμιανάπτυκτον οἰκονομίαν ὡς ἡ ἑλληνικὴ, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὰς ἐπιδιώξεις ἐνὸς ἀναλόγου προγραμματισμοῦ εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας οἰκονομίας. Εἰς τὰς τελευταίας ὁ προγραμματισμὸς αὐτὸς ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ μεμονωμένα φαινόμενα μιᾶς ἢ δύο περιοχῶν ἀνὰ χώραν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀνάγκην ἐπεμβάσεως, εἴτε διότι ἐπλήγησαν ἀπὸ κυκλικὴν οἰκονομικὴν κρίσιν καὶ πάσχουν ἀπὸ ὑποαπασχόλησιν τοῦ παραγωγικοῦ των ἐξοπλισμοῦ, εἴτε διότι ἡχρηστεύθη ὁ βιομηχανικὸς των ἐξοπλισμὸς συνεπειᾶ τῆς τεχνολογικῆς προόδου καὶ ὡς ἐκ τούτου πάσχουν ἀπὸ κρίσιν προσαρμογῆς, εἴτε τέλος διότι διὰ γενικωτέρους λόγους εὐρίσκονται εἰς διαρθρωτικὴν καθυστέρησιν μονιμωτέρου χαρακτῆρος, ἀποτελοῦσαι ἐστίας ὑπαναπτύξεως. Τοιαῦται περιπτώσεις λ.χ. εἶναι ἡ Κορσικὴ καὶ ἡ Βρεττανίη εἰς Γαλλίαν, ἡ Νότιος Ἰταλία καὶ Σικελία, τρεῖς δυτικαὶ ἐπαρχίαι τῆς Ὀλλανδίας, τμήμα τῆς Βορείου Νορβηγίας κλπ. Εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις ταύτας ὁ περιφερειακὸς προγραμματισμὸς εἶναι περισσότερο ἐύχερης ὑπόθεσις, διότι θὰ ἀποβλέψῃ ἀπλῶς εἰς τὴν ἄρσιν μιᾶς ἐντοπισμένης ἀνωμαλίας. Ἐπὶ πλέον ἡ σύμμετρος προώθησις τῆς ἀναπτύξεως ἐνὸς καθυστερημένου τμήματος τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους μιᾶς ἀνεπτυγμένης οἰκονομίας εἶναι ἀπλῆ ἐσωτερικὴ τῆς ὑπόθεσις, διότι ἡ ἀνεπτυγμένη οἰκονομία ἔχει ἀρκετὴν δυναμικὴν, ὥστε διὰ τῆς καταλλήλου πολιτικῆς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν βαθμιαίαν ἔλξιν τοῦ βραδυποροῦντος τμήματος καὶ ἐπαρκῆ ἐγχώριον ἀποταμίευσιν καὶ ὀργανωτικὴν ἐμπειρίαν διὰ νὰ μεταφυτεῦσῃ παραγωγικὰς δραστηριότητας εἰς αὐτό.

Δὲν τίθεται ὁμως κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὸ πρόβλημα διὰ τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν χώραν μας, ἐξαιρέσει τοῦ κέντρου, ὅλαι αἱ περιοχαὶ εὐρίσκονται εἰς σημαντικὴν καθυστέρησιν, ταυτοχρόνως δὲ ὁλόκληρος ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία εἶναι ἡμιανάπτυκτος, ἔχουσα περίπου τὸν αὐτὸν βαθμὸν ἀναπτύξεως πρὸς τὰ θεωρούμενα ὑπανάπτυκτα τμήματα τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν. Ἐπὶ πλέον αἱ εἰσοδηματικαὶ ἀποστάσεις καὶ ἐπομένως καὶ ὁ βαθμὸς ἀναπτύξεως τῶν ἐπὶ μέρος περιοχῶν τῆς χώρας ἐμφανίζει τεραστίαις ἀποκλίσεις καὶ διαφορισμούς, ὄσους ἴσως δὲν ἐμφανίζει ἡ κλίμαξ τῆς μέσης εἰσοδηματικῆς ἀποστάσεως τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὰς προηγμένας χώρας. Οὕτω, καὶ ὅλως ἐνδεικτικῶς, τὸ κατὰ κεφαλὴν ἀγροτικὸν εἰσόδημα εἰς μὲν τὴν περιοχὴν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὑπολογίζεται βάσει στοιχείων τῶν Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν διὰ τὸ 1955 εἰς 4.571 δρχ. ἐτησίως, ἐνῶ διὰ τὰς Ἰονίους Νήσους εἰς 1.587, ἢ τὸ δηλούμενον φορολογητέον εἰσόδημα εἰς μὲν τὰς Ἰονίους Νήσους καλύπτει τὸ 0,8% τοῦ συνόλου, εἰς

τὴν Πρωτεύουσαν τὸ 62,5%, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην τὸ 9,5%, ἢ, ἡ ἀνὰ κάτοικον κατανάλωσις ρεύματος ἀνήρχετο εἰς τὴν περιοχὴν Πρωτευούσης εἰς 410 κιλοβάτ, εἰς τὴν Θράκην εἰς 9,9 ἢ ἠλεκτροφωτίζονται εἰς τὴν Ἠπειρον τὸ 7,5% τῶν οἰκῶν, εἰς τὴν περιοχὴν Θεσσαλονίκης τὸ 56% καὶ Πρωτευούσης τὸ 73% κλπ. Τὰ ποσοστὰ ταῦτα δὲν φαίνεται νὰ μετεβλήθησαν ἔκτοτε οὐσιωδῶς.

Ὁ περιφερειακὸς κατὰ συνέπειαν προγραμματισμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι λογικὸν νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς καθυστερημένης μόνου περιοχῆς. Οὔτε ἐπίσης νὰ στηριχθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις τῆς χώρας, ἀφοῦ ὁ βαθμὸς τῆς ἀναπτύξεως καὶ τὸ ἀνεπτυγμένον κέντρον στεροῦνται ἐπαρκοῦς δυναμικῆς διὰ νὰ καταστοῦν πόλοι ἔλξεως τῶν ὑπολοίπων διαμερισμάτων.

Τὸ παράδειγμα τῶν δυτικῶν χωρῶν

Τὸ παράδειγμα ὁμῶς τῶν Δυτικῶν χωρῶν δύναται νὰ ἀποβῇ χρήσιμον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ μιᾶς ἄλλης ἀπόψεως. Αἱ Δυτικαὶ χώραι διὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐφαρμοζομένων περιφερειακῶν προγραμμάτων ἀποδέχονται ὡς βασικὴν ἀνάγκην τὴν σύμμετρον προαγωγὴν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος εἰς τὰ ἐθνικὰ τῶν τμήματα. Ἀπὸ τὸ αὐτὸ δὲ πνεῦμα διέπεται καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐνταχθῇ καὶ ἡ Ἑλλάς. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινότης ὡς σύνολον ἐπιδιώκει τὴν ἀρμονικὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν μετεχουσῶν οἰκονομιῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς δημιουργίας μιᾶς ἐνιαίας ἀγορᾶς διὰ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν εὐρυτέραν ἐντὸς αὐτῆς κυκλοφορίαν ἀγαθῶν κεφαλαίων καὶ ἀνθρώπων. Τὴν ἀξιοποίησιν τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ὀφείλει νὰ ἐπιδιώξῃ εἰς τὸ ἔπακρον ἡ οἰκονομικὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ μας, προβάλλουσα τὴν Ἑλλάδα ὡς περιοχὴν τοῦ συνολικοῦ κοινοῦ ἐδάφους, ἢ ὁποία θὰ ξεῖ νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἐπίσης ὡς ὑπανάπτυκτος περιοχὴ καὶ διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἦτο ἀναγκαία ἡ ἐφαρμογὴ ἐνὸς διακρατικοῦ περιφερειακοῦ προγραμματισμοῦ ἀναπτύξεως, καθ' ὃν τρόπον ἐφαρμόζονται τοιαῦτα προγράμματα διὰ τὰ ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν ἐθνικὰ διαμερίσματα τῶν χωρῶν μελῶν.

Ἐντελῶς διάφορον ρόλον προορίζεται νὰ παίξῃ ὁ περιφερειακὸς προγραμματισμὸς ἐν Ἑλλάδι. Λόγῳ ἀκριβῶς τοῦ ρόλου τούτου, ἡ ἐξηγησις τοῦ ὁποίου ἐπιχειρεῖται κατωτέρω, δὲν δυνάμεθα νὰ συμφωνήσωμεν πρὸς τὰς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀνακινήσεως τοῦ θέματος διατυπωθείσας διαφόρους προτάσεις. Οὔτε ἡ ἐκλογή ὠρισμένων πτωχοτέρων περιφερειῶν πρὸς ἀνάπτυξιν ἐξαντλεῖ τὴν σκοπιμότητα τοῦ περιφερειακοῦ προγραμματισμοῦ, οὔτε ἡ τμηματικὴ ἐφαρμογὴ πολιτικῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως διὰ τῆς ἐπὶ ὠρισμένον διάστημα συγκεντρώσεως πόρων καὶ τεχνικῶν εἰς μίαν περιφέρειαν, μετὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς ἀναπτύξεως τῆς ὁποίας ἡ προσπάθεια θὰ συγκεντροῦται εἰς ἄλλην, λυεῖ τὸ πρόβλημα. Ἡ τελευταία αὕτη λύσις, τὴν ὁποίαν φαίνεται ὑποστηρίζων ὁ καθηγητὴς κ. Ζολώτας ἀνεξαρτήτως τῶν τεχνικῶν δυσχερειῶν ἐφαρμογῆς τῆς καὶ τοῦ πολιτικῶς καὶ ψυχολογικῶς ἀπροσφόρου εἰς τὴν υἱοθέτησίν της, καὶ τοῦ ἀπορρέει προφανῶς ἀπὸ τὴν δυσπιστίαν εἰς τὴν ἐπάρκειαν τῶν μέσων διὰ

μίαν εὐρυτέραν καὶ καθολικωτέραν προσπάθειαν. Ἡ σκέψις ὅμως αὕτη ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς μέχρι τοῦδε συντηρητικὰς μεθόδους ἐνεργείας καὶ εἰς τὴν κρατοῦσαν νοοτροπίαν τοῦ περιορισμένου ὀρίζοντος τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, ἢ ὅποια δὲν κατῴρθωσε νὰ προσανατολισθῆ εἰς περισσότερον ἐπαναστατικὰς κινητοποιήσεις συνεπαγομένης ριζικὴν μεταβολὴν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν καὶ μεθόδων.

Ταυτοχρόνως εἰς ὅλην τὴν χώραν

Ὁ περιφερειακὸς προγραμματισμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιβάλλεται νὰ ἐφαρμοσθῆ *ταυτοχρόνως εἰς ὅλην τὴν χώραν* εἰς ὅλον τὸ βάθος του. Τοῦτο θὰ ἐσήμαινε διαχωρισμὸν τοῦ ὅλου ἐθνικοῦ ἐδάφους εἰς οἰκονομικὰ ὁμοιογενεῖς περιοχάς, εὐρείας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐκτάσεως, μὲ βάσιν κυρίως τοὺς ἑλληνικοὺς ποταμοὺς καὶ τὴν ὑδατικὴν οἰκονομίαν. Δημιουργία αὐτόνομων *συμβουλίων περιφερειακῆς ἀναπτύξεως*, ὑπαγομένων εἰς τὸ κεντρικὸν συμβούλιον, τὸ ὅποιον θὰ συνθέτη καὶ θὰ ἀναλύη ὀργανικῶς ἐντὸς τοῦ γενικοῦ προγράμματος τὰ περιφερειακὰ τοιαῦτα. Ὁ περιφερειακὸς προγραμματισμὸς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν πρέπει νὰ καταστῆ καὶ κάθετος. Ἀπὸ τὰ περιφερειακὰ συμβούλια ἐπιβάλλεται ἡ δημιουργία *τοπικῶν συμβουλίων ἀναπτύξεως*, περιλαμβανόντων ἐνώσεις ὁμοιογενῶν οἰκονομικῶν κοινοτήτων. Ὡς συμπλήρωμα δὲ τῆς ὅλης προσπάθειας δέον νὰ ἐπακολουθῆ ἡ ἐξατομικευμένη, καίτοι οὐχὶ πλήρως οἰκονομική, ἡ *κοινοτικὴ ἀνάπτυξις*.

Ἡ ταυτόχρονος προώθησις τῆς ἀναπτύξεως ὑπὸ τὴν ὀργανωτικὴν αὐτὴν μορφήν θὰ ἐπιδιώκῃ περαιτέρω, βάσει τῶν προβλέψεων τοῦ κεντρικοῦ προγράμματος, τὴν διαμόρφωσιν ὠρισμένων ἐκ τῶν περιφερειῶν αὐτῶν εἰς *πόλους ἔλξεως* διὰ τῆς συγκεντρώσεως εἰς αὐτὰς μεγαλυτέρων καὶ ἀλληλοσυμπληρουμένων ὄγκων ἐπενδύσεων, ὥστε νὰ ἐξασφαλιζέται ἡ σύμμετρος δημιουργία ἀστικῶν κέντρων ὑποδοχῆς τῶν μετακινουμένων ἀγροτῶν καὶ ἀντίρροπος δύναμις εἰς τὴν ἐξαπλωτικὴν τάσιν τοῦ κέντρου.

* * *

Ἀνωτέρω ὑπεστηρίζαμεν ὅτι ὁ περιφερειακὸς προγραμματισμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιβάλλεται νὰ ἐφαρμοσθῆ ταυτοχρόνως εἰς ὅλην τὴν χώραν. Ἴδου ποῖοι λόγοι καθιστοῦν ἀναγκαίαν τὴν μορφήν αὐτὴν τοῦ περιφερειακοῦ προγραμματισμοῦ.

Πρῶτον : Τὸ πρόβλημα τῆς ταχείας οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος, ὑπεγραμμίσθη — καὶ ὀρθῶς — πλειστάκις, εἶναι πρόβλημα *ὀργανωτικόν*. Εἰς τὸν ὅρον ὅμως τοῦτον ἐδόθη ἓνα μᾶλλον ἐπιφανειακόν, περιεχόμενον, ἀφορῶν ἀπλῶς τὴν ἔλλειψιν καταλλήλων ὀργάνων καὶ φορέων. Τὸ ὀργανωτικὸν πρόβλημα ὅμως διὰ μίαν ὑπανάπτυκτον οἰκονομίαν εἶναι βαθύτερον. Εἶναι κυρίως πρόβλημα ὀργανωτικῶν νόμων καὶ ἀρχῶν. Τὸ] καίριον δίλημμα πρὸ τοῦ ὁποίου προσκρούει εἰς πᾶν βῆμα τῆς ἢ οἰκονομικῆς πολιτικῆς εἰς

τὰς οἰκονομίας αὐτάς, ἰδίᾳ ἐὰν πρόκειται περὶ χωρῶν μὲ ὑψηλὸν πολιτιστικὸν ἐπίπεδον καὶ δημοκρατικὴν παράδοσιν, εἶναι: φιλελευθέρᾳ ἢ διευθυνομένη καὶ συγκεντρωτικῇ οἰκονομίᾳ; Μὲ ἄλλους λόγους ἢ εὐθύνη τῆς προωθήσεως τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος πρέπει νὰ ἐξακολουθῆ νὰ ἀνήκη εἰς τὸ ἄτομον ἢ νὰ περιέλθῃ εἰς τὸ κράτος; Ὁ τρόπος τῆς λήψεως τῶν οἰκονομικῶν ἀποφάσεων θὰ εἶναι δηλαδὴ συγκεντρωτικὸς ἢ ἀποκεντρωτικὸς; Αἱ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀναπτύξεως χῶραι συνθλίβονται μεταξὺ τῶν θεληγῆτρων τῆς ταχείας ἀναπτύξεως, τὴν ὁποίαν φαίνεται ἐξασφαλίζων ὁ συγκεντρωτικὸς διευθυντισμὸς τῶν ἀνατολικῶν οἰκονομιῶν καὶ τοῦ γοήτρου τῆς ἐλευθέρως δράσεως τῶν ἀτόμων τῶν δυτικῶν χωρῶν. Τὸ θέμα ἐπομένως ἔγκειται εἰς τὴν ἐξεύρεσιν ἐνὸς ὀργανωτικοῦ ὀρίου συνδυασμοῦ ἀμφοτέρων τῶν ἀρχῶν αὐτῶν. Ἡ ἰσορροπία τῶν θὰ ἐξησφάλιζε περαιτέρω καὶ τὴν εἰς τὸ ἐλάχιστον μείωσιν τῶν φυσικῶν ἀτελειῶν ἀμφοτέρων τῶν λύσεων. Ὁ ὑπερβολικὸς κρατικὸς συγκεντρωτισμὸς προσκρούει εἰς τὴν φυσικὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀτομικῆς οἰκονομίας νὰ δράσῃ μέσα εἰς τὰς περισσώτερον περιπεπλεγμένας σήμερον συνθήκας. Ἀκριβῶς τὴν ἰσορροπὸν αὐτὴν λύσιν διὰ τὰς οἰκονομίας τοῦ ἰδικοῦ μας τύπου προσφέρει τὴν πολιτικὴν τῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως, μεταφέρουσα εὐθύνην καὶ ἀποφασιστικὴν ἀρμοδιότητα εἰς τὰ συλλογικὰ περιφερειακὰ ὄργανα, ἀποτελοῦντα τὸν συνδετικὸν κρίκον μεταξὺ κράτους καὶ ἀτόμων καὶ τὴν πρόσφορον μορφήν συνεργασίας ἀτόμων καὶ συλλογικῶν ὀργάνων ἢ κράτους καὶ συλλογικῶν ὀργάνων. Ἐν ἄλλοις λόγοις δημιουργοῦμεν κατὰ περιφέρειας *μικρὰ κράτη* ὡς ἐὰν ἡ *Ἑλλάς ἀπετέλει δημοσπονδιακὴν πολιτείαν*. Τὰ μικρὰ αὐτὰ κράτη δύνανται νὰ ἀνταποκριθοῦν εὐχερέστερον εἰς τὰ περιορισμένης ἀκτίνας καθήκοντά των. Ἡ μέθοδος αὕτη ἀποτελεῖ τὴν ὀρθὴν ἀποκέντρωσιν καὶ ἀποσυγκέντρωσιν. Ἐξ ἄλλου ἡ μέθοδος αὕτη θὰ ἐπιτρέπη τὴν δημιουργίαν νέων ὀργανωτικῶν θεσμῶν καὶ ἰδιαίτερος τῶν καλουμένων ἑταιρειῶν μικτῆς οἰκονομίας, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, καὶ αἱ ὁποῖαι θὰ ἀναλάβουν τὴν ἐπὶ κέρδει κατ' ἀποκοπὴν ἐκτέλεσιν ἢ ἐκμετάλλευσιν ἔργων συγκεντροῦσαι τοὺς τεχνικούς, τοὺς ὁποίους ὁ κρατικὸς προϋπολογισμὸς ἀδυνατεῖ νὰ κινητοποιήσῃ ἢ νὰ ἀμείψῃ. Τέλος, ἡ μέθοδος αὕτη θὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὸ κέντρον ὑπηρεσιῶν, στελεχῶν καὶ εἰδικῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ εὔρουν τὸν προορισμὸν των ἐργαζόμενοι ἐπὶ τόπου εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν δημιουργίαν.

Ἐξάλειψις τῶν ἀνισοτήτων

Δεύτερον: Ὁ δεῦτερος σκοπὸς, τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἐν Ἑλλάδι ὁ τοιαύτης μορφῆς καθολικὸς περιφερειακὸς προγραμματισμὸς εἶναι ἡ βαθμιαία *ἐξάλειψις τῶν κατὰ περιφέρειας ἀνισοτήτων*, αἱ ὁποῖαι ἐν Ἑλλάδι ἔχουν προσλάβει ἀληθῶς ἐκπληκτικὴν ἔκτασιν. Ἡ σύμμετρος ἀνάπτυξις τῶν καθυστερημένων περιοχῶν ἀποτελεῖ οἰκονομικὴν ἀνάγκην διότι διευρύνει τὴν ἀγορὰν καὶ τὴν ζήτησιν ἐνῶ ταυτοχρόνως ἀποτρέπει τὴν ἀπορρόφησιν μιᾶς περιοχῆς ὑστερούσης εἰς ρυθμὸν ἀπὸ τὴν περισσώτερον

πλουσίαν, κατὰ τὴν γνωστὴν ρῆσιν «οὐδὲν ἐπιτυχάνει ὅπως ἢ ἐπιτυχία» καὶ «ὁ πτωχὸς μένει πτωχὸς διότι εἶναι πτωχὸς».

Τρίτον : Ὁ περιφερειακὸς προγραμματισμὸς, ὅφ' ἦν ἔννοια προτείνεται ἀνωτέρω, ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ καὶ ἐν ἄλλο οὐσιώδες ἔργον ἐν Ἑλλάδι. Ἔχει νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὴν γεωγραφικὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας καὶ ἰδιαιτέρως νὰ ἀποκαταστήσῃ σύστημα ἰσορροπίας τῶν πόλεων, τὸ ὁποῖον σήμερον δὲν ὑπάρχει, δοθέντος ὅτι ἡ πληθυσμιακὴ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος εἶναι τεραστία, ἡ ἰσορροπία τῆς δυναμικῆς τῶν δὲν ὑφίσταται καὶ ὁ βαθμὸς τῆς ἀστικῆς συγκεντρώσεως εἶναι ἐντελῶς χαμηλός, ἐξαιρέσει τῶν Ἀθηνῶν. Πέραν τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς συμμετρίας αὐτῆς τῶν πόλεων καὶ ἐστιῶν ἀστικοῦ μετασχηματισμοῦ, ἡ ὁποία προϋποθέτει καὶ μεταφορὰν ἀκόμη βιομηχανικῶν μονάδων εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ κέντρα ἐκτὸς τῆς πρωτευούσης, ἀνακύπτει σαφῆς ἐν Ἑλλάδι πρόβλημα χωροταξικῆς ἀνακατανομῆς χωρίων καὶ κωμοπόλεων, μεταθέσεων ἢ συγκεντρώσεων οἰκισμῶν κλπ. Διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὁ περιφερειακὸς προγραμματισμὸς ἔχει νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν δημιουργίαν συνθηκῶν ἀναδιάρθρωσεως τῶν καλλιερειῶν μὲ τὴν προβολὴν ζωντανῶν παραδειγμάτων ἤτοι μὲ τὴν σύστασιν *προτύπων οἰκισμῶν* μὲ ὅλας τὰς οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς λειτουργίας. Οἱ οἰκισμοὶ αὐτοὶ θὰ ἀποτελέσουν τὸ πρότυπον μιμήσεως εἰς εὐρείαν ἔκτασιν, ὅπου εἶναι ἐπιθυμητὴ ἡ ἐνθάρρυνσις τῆς ἀναδιάρθρωσεως τῶν καλλιερειῶν.

Τέταρτον : Ὁ περιφερειακὸς προγραμματισμὸς ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἔννοια τῆς ἀνεπιφυλάκτου ἀποκεντρώσεως καὶ ἀποσυγκεντρώσεως θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πλήρη διερεύνησιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν δυνατοτήτων τοῦ παρθένου ἀκόμη ἐδάφους μὲ τὸν καταμερισμὸν καὶ τὸν ἐντοπισμὸν τῶν προσπαθειῶν, συνδεόμενος καὶ μὲ τὸ αἶσθημα τοῦ τοπικοῦ συναγωνισμοῦ καὶ τῆς τοπικῆς φιλοτιμίας. Ταυτοχρόνως, καὶ τοῦτο εἶναι ἴσως οὐσιωδέστερον, θὰ ἐπιτύχῃ τὴν κινητοποίησιν τῶν *λαϊκῶν δυνάμεων*, εἰς ἓνα πνεῦμα εὐγενοῦς ἀμίλλης κατὰ περιοχὰς μὲ δυνατότητας ἐνεργοποιήσεως τῶν περισσεουσῶν ἐργατικῶν χειρῶν διὰ ἐθελοντικῆς προσφορᾶς ἐργασίας.

Ἐπὶ τῇ ὑπόθεσιν

Αἱ ἑλληνικαὶ συνθήκαι, κατὰ τὰ ἀναπτυχθέντα ἀνωτέρω, ἐπιβάλλουν τὴν ταυτόχρονον ἐφαρμογὴν προγράμματος περιφερειακῆς ἀναπτύξεως καλύπτοντος ὅλα τὰ διαμερίσματα τῆς χώρας καὶ διαρθρωμένου καθέτως εἰς τὰ τοπικὰ προγράμματα καὶ τὰ προγράμματα κοινοτικῆς ἀναπτύξεως. Γεννᾶται ὁμως εὐλόγως τὸ ἐρώτημα: Εἶναι δυνατὴ ἡ εἰς τοιαύτην κλίμακα ταυτόχρονος κινητοποίησις τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας πρὸς ἐπίδωξιν τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν; Τρία εἶναι τὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα προβάλλονται ὡς ἀνασχετικοὶ παράγοντες μιᾶς ταχείας καὶ ὑψηλοτέρου ρυθμοῦ ἀναπτύξεως: α) ὀργάνωσις, β) τεχνικὰ σπλάγη, γ) κεφάλαια. Καὶ ἡ μὲν ὀργάνωσις ὑποτίθεται ὅτι ἀντιμετωπίζεται προσφόρως διὰ τοῦ ἀνωτέρω σχήματος. Ἐπὶ τῇ ὑπόθεσιν ὁμως οἱ τεχνικοὶ καὶ τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια;

Δυνάμεθα άδιστάκτως επί του δευτέρου τούτου έρωτήματος να άπαντήσωμεν. 'Υπάρχουν όλοι αί δυνατότητες, τās όποιās μέχρι τής στιγμής, παρά τās καταβαλλομένης όμολογουμένως φιλοτίμους προσπάθειās, άτελώς άξιοποιούμεν, διότι προσηρμόσαμεν τά μέτρα επιδιώξέως μας εις μικροτέρας φιλοδοξίας σχέδια. "Ας άρχίσωμεν έν πρώτοις άπό τούς πάσης φύσεως τεχνικούς.

α) 'Υφίσταται μία *κακή κατανομή* του άπασχολουμένου υπό τών δημοσίων ύπηρεσιών και όργανισμών πάσης κατηγορίας τεχνικού προσωπικού, μέγας άριθμός τών όποιών άσχολείται εις διαφόρους τομείς με τó αυτό έργον, εις τρόπον ώστε να γίνονται διπλαί άπασχολήσεις και πολλαπλαί επικαλύψεις. β) 'Υπάρχει κακή κατανομή του τεχνικού προσωπικού μεταξύ *κέντρου και υπαίθρου*, λόγω συγκεντρώσεως πολλών ύπηρεσιών εις τó κέντρον και *χαμηλή άπόδοσις* τούτων λόγω τής έγκεφαλικής εργασίας μεγάλου τμήματος, άπομακρυσμένου άπό τήν πραγματικότητα και τó ζωντανόν πεδίου εργασίας. γ) Τó δημόσιον άδυνατεί να χρησιμοποιήση τās εργασίας μεγάλου άριθμού τεχνικών λόγω τής γραφειοκρατικής διαμορφώσεως του μισθολογίου του. 'Η άδυναμία αύτή θα ήδύνατο να ύπερπηδηθῆ με τās προταθείσας άνωτέρω έταιρείας μικτής οικονομίας ή με τήν συνεργασίαν περιφερειακών συλλογικών όργάνων και ιδιωτικών έταιρειών, εις τās όποιās θα ήδύναντο οί τεχνικοί να προσφέρουν επί κέρδει και εύλόγω άμοιβῆ τās ύπηρεσίας των. δ) 'Υπάρχει ή δυνατότης τής χρησιμοποιήσεως τής δωρεάν προσφερομένης *άλλοδαπής τεχνικής εμπειρίας*, εις ήν έκτασιν θα ήτο τούτο έπιθυμητόν, άρκει να έγινετο καλή έκλογή καταλλήλων τεχνικών εμπειρογνομώνων και όργάνων. Δεκάδες διεθνείς όργανισμοί προσφέροντες τεχνικήν βοήθειαν, λίαν άτελώς άξιοποιούνται άπό τήν 'Ελλάδα. 'Ενδεικτικώς αναφέρονται: Τó Ευρωπαϊκόν Κέντρον Παραγωγικότητας, ειδικώς προσφέρον ύπηρεσίας διά τήν όργάνωσιν πειραματικών ζωνών και ζωνών επιδειξεως περιφερειακής αναπτύξεως. Τó Γραφείον Τεχνικής Βοηθείας του Ο.Η.Ε., ό F.A.O., τó Διεθνές Γραφείον 'Εργασίας, αί έπιτροπαί του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του Ο.Η.Ε., άσχολούμεναι μάλιστα ειδικώς με τά προβλήματα αναπτύξεως τής Νοτίου Ευρώπης, ή άμερικανική και γερμανική τεχνική βοήθεια πέραν τής υπό ιδιωτικήν μορφήν βοηθείας διεθνών έταιρειών, άναλαμβανουσών έκτέλεσιν ή μελέτην ή συμμετοχήν εις τά έργα.

Τέλος, τεράστιος άριθμός *'Ελλήνων ειδικών* εις όλους τούς κλάδους κατέχει διακεκριμένας θέσεις εις τó έξωτερικόν και δύναται να προσκληθῆ εις τήν 'Ελλάδα, άρκει να δημιουργηθῆ πνεύμα έθνικού συναγερμού, να έκλείψουν αί συμπεροντολογικαί μικρότητες τών «βολευμένων» ήδη στελεχών και να διασφαλισθῆ ή εμπρέπουσα άμοιβή των.

Ἡ χρηματοδότησις του προγράμματος

"Όσον άφορᾷ τήν χρηματοδότησιν. Και εις τó σημείον τούτο πρέπει έν πρώτοις να τονισθῆ ότι πρώτον βήμα πρέπει να είναι ή *ορθολογική χρησιμοποίησις τών πόρων* είτε τής έγχωρίου άποταμιεύσεως είτε τών εισρεών-

των από τὸ ἐξωτερικόν, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἐπιτευχθῆι πολλαπλάσιον τοῦ σημερινοῦ οἰκονομικὸν ἀποτέλεσμα. Περαιτέρω ἀνοίγονται τεράστιαι δυνατότητες ἀποκτήσεως κεφαλαίων εἴτε ὑπὸ τοῦ Κράτους εἴτε ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν διὰ τῆς προσφυγῆς εἰς πλῆθος ἐπὶ τούτῳ συνεστημένων διεθνῶν ὀργανισμῶν, τῶν ὁποίων καὶ πάλιν κάμνομεν ἀναμφισβητήτως ἀτελῆ ἀξιοποίησιν.

Ἐπὶ τούτων ὑπάρχουν τέλος ὠρισμένοι εἰδικαὶ μορφαὶ προγραμμάτων, διὰ τὰ ὅποια ἐπιβάλλεται ἡ διατύπωσις ὠρισμένων προσθέτων παρατηρήσεων. Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Ἑλλάδος καθιστᾷ ἀναγκαίαν τὴν εἰδικὴν μέριμναν ἀναπτύξεως καὶ ἀσφαλείας τῶν *συνοριακῶν οἰκισμῶν* διὰ τοὺς ὁποίους εἰδικὰ ἐπιχειρήματα θὰ ἐπέτρεπον τὴν προσέλκυσιν τῆς προσοχῆς τοῦ ΝΑΤΟ καὶ τὴν ἀνάληψιν σχετικῆς προσπάθειας τῇ βοήθειά τούτου. Ὁμοίως, ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως, δημιουργοῦνται συνθηκαὶ ἐκτελέσεως *διακρατικῶν ἔργων εἰς συνοριακὰς περιοχὰς* μὲ τὴν συνεργασίαν τῶν γειτονικῶν χωρῶν, ἰδιαιτέρως ὕδατικῆς καὶ ἐνεργειακῆς οἰκονομίας. Τέλος, ὡς πρὸς τὴν χρηματοδότησιν τοπικῶν προγραμμάτων, εἶναι σκόπιμον νὰ λεχθῆι ὅτι ἡ σημερινὴ μορφή χρηματοδοτήσεως καὶ ἐκτελέσεως τοπικῶν ἔργων μέσῳ τῶν νομαρχιακῶν Ταμείων ἀποτελεῖ ἀνεπίτρεπτον σπατάλην. Ἦδη προβλέπονται πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν πιστώσεις ὑπερβαίνουσαι τὸ ἐν δισεκατομμύριον δραχμῶν. Διὰ τῶν κεφαλαίων τούτων θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ χρηματοδοτοῦνται *προγράμματα τοπικὰ* καὶ ὄχι ἀπλῶς μεμονωμένα καὶ ἀσυντόνιστα ἔργα. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θὰ ἦτο χρήσιμος ἡ σύστασις *εἰδικοῦ ὀργανισμοῦ* μὲ κεφάλαια τῶν Ταμιευτηρίων, τοῦ Ταμείου Παρακαταθηκῶν, τοῦ ΟΧΟΑ, καὶ μὲ κρατικὴν συμμετοχὴν. Τὸ Ταμεῖον τοῦτο Χρηματοδοτήσεως Σχεδίων Τοπικῆς Ἀναπτύξεως θὰ ἀνελάμβανε τὴν χρηματοδότησιν τῶν πλήρων τοπικῶν προγραμμάτων, ἐκπονουμένων ὑπὸ τῶν τοπικῶν συμβουλίων ἀναπτύξεως μὲ τὴν βοήθειαν κρατικῶν ὀργάνων καὶ εἰδικῶν τεχνικῶν καὶ ἐγκρινομένων ὑπὸ τοῦ Ταμείου. Προϋπόθεσις ὅμως βασικὴ μιᾶς τοιαύτης χρηματοδοτήσεως θὰ ἦτο ἡ ἐκ μέρους τῆς ἐνισχυομένης περιφέρειας προσφορά *ἴσης ἀξίας ἡμερομισθίων*, ὅποτε τὸ οἰκονομικὸν ἀποτέλεσμα θὰ ἐπολλαπλασιάζετο χωρὶς οὐσιώδεις μεταβολὰς εἰς τὴν ζήτησιν καὶ τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν, ἐνῶ συγχρόνως θὰ ἠνοιγετο ὁ δρόμος διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ δυναμικοῦ τῆς ὑποαπασχολήσεως. Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω προτάσεων εἰς τὰς λεπτομερείας των θὰ ὑπάρξουν βεβαίως πολλαπλαῖ δυσχέρειαι. Ἀπαιτεῖται ὅμως τολμηρὰ, ἐπαναστατικὴ θὰ ἐλέγομεν, διάθεσις διὰ τὴν ἐπιδίωξιν των. Ἡ νομοθέτησις τῶν νέων ὀργανωτικῶν πλαισίων τῆς ἀναπτύξεως δύναται καὶ πρέπει νὰ ἐκκινήσῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ καταστή τὸ πρότυπον διὰ τὸ πλῆθος δημοκρατικῶν χωρῶν, ἀγωνισῶν διὰ μίαν πρόσφορον λύσιν.